

UN MEDIO DE FINANCIACION DE LA UNIVERSIDAD EN EL ANTIGUO REGIMEN: EL "QUARTÓ" DE LA PRIMICIA (1592-1807)

Luis J. Navarro Miralles

La financiación de los centros universitarios en el Antiguo régimen corrió a cargo, en numerosas ocasiones, de los censales. No obstante, por otros conductos, las universidades obtuvieron ingresos complementarios que coayuvaban a garantizar una cierta autonomía económica.

La Universidad de Cervera presenta, en 1741, un ejemplo con el llamado *quartó*. Equivalían a la cuarta parte de las primicias. Cervera, que como es sabido, surgió a consecuencia del Decreto de Nueva Planta, poseía "todas las rentas eclesiásticas y seculares que gozaba —la Universidad de Barcelona— y las de Lérida, Gerona, Vich, Tarragona y demás de aquel Principado". Precisamente de los fondos leridanos llegarían a Cervera los derechos sobre el citado *quartó*. Las primicias del *quartó* correspondían al término y villa de Constantí. Su cuantía se fragmentaba en cuatro partes: Una era para la Universidad y las otras tres pasaban al Rector de la parroquia de Constantí.

La Universidad de Cervera, salvo contadas ocasiones, no ejerció directamente sus derechos sobre el *quartó* de las primicias. Para su explotación recurrió al arriendo. El arrendatario a cambio de los beneficios que pudiera obtener del *quartó* abonaba, como precio, la cantidad de ochocientas libras barcelonesas. La duración del contrato de arrendamiento era por cuatro años, y en cada anualidad debería pagar el arrendamiento, en este caso un labrador de Constantí, doscientas libras a la Universidad de Cervera.

Además del contrato de arrendamiento de 1741, las fuentes recopilan un conjunto de arriendos de la primicia de Constantí que van entre los siglos XVI y XIX. De acuerdo con esta relación se impartieron los derechos del *quartó*: La Universidad de Lérida, que gozó de los derechos del arriendo del *quartó* entre 1592 y 1693, y la Universidad de Cervera que la obtuvo a partir de 1737. En cifras absolutas, el *quartó* de la primicia rentó a la Universidad de Lérida 2.367 libras, y a la de Cervera 7.150 más 1.113 (1805-1807). En total supuso 10.360 libras catalanas. Sin duda encauzaron mejor una presumible autonomía económica, indispensable para cualquier desarrollo académico universitario.

Noviembre 1980.

LAUREÀ FIGUEROLA, COM A TEÒRIC I PRÀCTIC DE LA FUNCIO D'INSPECTOR

Carme Carreras

Laureà Figuerola i Ballester, nasqué a Calaf, província de Barcelona (1816-1903). El 1823, quan comptava set anys, els seus pares es traslladaren a Barcelona, on Laureà rebé la instrucció primària i secundària.

Estudià Filosofia i després seguí la carrera de Jurisprudència, la qual carrera finalitzà a la Universitat de Madrid (1).

El 1837 obté una beca per a estudiar a l'Escola Normal d'Instrucció Primària, acabada de crear a Madrid, on ingressa el 6 de juliol de 1839.

Dins de la trajectòria pedagògica de Figuerola s'ha de prestar una atenció especial, perquè revela i enforteix els trets de la seva personalitat d'educador, al trienni (1841-1844) en què exercí el càrrec d'inspector provincial d'Ensenyament primari.

En aquesta època el *concepte tradicional d'inspector*, que només apuntava al fet que l'inspector s'encertís que el mestre no mancava al deure residencial i al d'ensenyar, de bon grat o per força, allò que aleshores incloïa la rudimentària instrucció primària, és reemplaçat pel *concepte d'inspector tècnic*, que aspirava que l'inspector proporcionés *llums i auxilis* amb vista a la més gran fructificació de la tasca de cada mestre i al progrés general de l'ensenyament.

Aquest canvi d'allò que ara anomenariem la "imatge" de l'inspector, es produí a Espanya justament quan Figuerola reunia les condicions per a exercir-ne la funció. És fàcil d'imaginar l'entusiasme amb què la dugué a terme i el sòlid fonament que les experiències recollides en aquest període significaria per a les seves ulteriors actuacions docents, i àdhuc jurídiques i polítiques.

Pel maig de 1841, la Comissió Superior d'Instrucció primària, de la província de Barcelona, rebé del Ministeri de Governació les ordres següents:

"Establertes les comissions superiors d'Instrucció primària en virtut de la llei de 21 de juny de 1838, amb la finalitat de vigilar, millorar i propagar la instrucció primària elemental i superior de les províncies, i autoritzades aquestes comissions a nomenar inspectors del seu si i de fora d'ell que visitin les escoles un cop l'any pel cap baix, cal que això sigui verificat per punt general i com més aviat millor.